

درس خارج اصول استاد مهدی گنجی

۹۷/۰۲/۱۱

بسم الله الرحمن الرحيم

« فهرست دروس

حوزه علمیه قم

مسجد اعظم

قم

مدرسه فیضیه

مدرسه خان

مدرسه آیت الله گلپایگانی

سایر مدارس

فقه معاصر

تفسیر و نهج البلاغه

رجال

دروس به زبان عربی

مباحث مستحدثه حکومتی

سرفصل های 1400 - 1401

پرونده علمی

فهرست مسائل

موضوع درس اساتید

حوزه علمیه نجف

نجف

حرم امیرالمؤمنین (ع)

مساجد

حوزه علمیه مشهد

مدرسه آیت الله خویی

سایر مدارس مشهد

تفسیر و نهج البلاغه

سایر حوزه ها

شهرستانها

کرمان

بیروت

دمشق

داکار (آفریقا-سنگال)

قطیف و احساء

کابل

سایر موضوع ها

کلام و فلسفه

طب در روایات

بزرگان معاصر

تقریر عربی درس ها

راهنما

تقریر نویسی

مشکلات

ثبت نام پخش زنده

ثبت نام

ویرایش اطلاعات

نرم افزار پخش زنده-رایانه

نرم افزار پخش زنده-اندروید

سایت های مرتبط

کتابخانه مدرسه فقهات

ویکی فقه

ویکی پرسش

محتویات

۱ حقیقت شرعیه

۱.۱ ثمره بحث از حقیقت شرعیه

۱.۱.۱ رد بیان عدم وجود ثمره عملی

۱.۱.۱.۱ بیان نقض بر کلام مرحوم خویی

۱.۱.۱.۱.۱ امکان استعمال در معنای قدیمی

۱.۲ کیفیت بیان ثمره

۱.۲.۱ قول به حقیقت شرعیه به نحو وضع به استعمال و بیان ثمره

۱.۲.۲ قول به حقیقت شرعیه به نحو وضع تعینی و بیان ثمره

۱.۲.۳ قول به انکار حقیقت شرعیه و بیان ثمره

۱.۲.۳.۱ قول به استعمالات مجازی معانی شرعیه و بیان ثمره

۱.۲.۳.۲ مسلك باقلانی و بیان ثمره

۱.۲.۳.۲.۱ خلاصه اشکال بر مرحوم اخوند

۲ امر دهم از مقدمات بحث صحیح و اعم

۲.۱ مقام اول: عبادات

۲.۱.۱ مقدمه اول: تصویر نزاع بنا بر انکار حقیقت شرعیه

موضوع: ثمره بحث حقیقت شرعیه / حقیقت شرعیه / مقدمات علم اصول

خلاصه مباحث گذشته:

بحث در مورد ثمره حقیقت شرعیه بود مرحوم اخوند فرمود اگر لفظی بدون

قرینه در کلام پیامبر باشد و بنا بر اینکه حقیقت شرعیه داشته باشیم و معانی،

حقایق لغویه نباشند حمل بر معانی شرعیه میشوند. بعد یک سری ان قلت و قلت داشتند و نوبت به بحث ثمره رسید. مرحوم نائینی ثمره بحث را از لحاظ صغروی انکار کرده بود که در این جلسه به بیان ان پرداخته میشود.

۱. حقیقت شرعیه

۱.۱. ثمره بحث از حقیقت شرعیه

بحث در مورد ثمره مبحث حقیقت شرعیه بود بحثی بین مرحوم اخوند و بین نائینی است ظاهر کلام اخوند این است که این بحث ثمره دارد ولی مرحوم نائینی فرموده است که این بحث ثمره ندارد در توضیح کلام ایشان مرحوم خوبی فرموده است که کلامات نبی از طریق معصومین به ما رسیده است که عمده ان در زمان صادقین به ما رسیده است و این الفاظ در ان زمان ظاهر در حقیقت شرعیه بودند. فلذا چه حقیقت شرعیه داشته باشیم و چه نداشته باشیم ثمره ای ندارد.

۱.۱.۱. رد بیان عدم وجود ثمره عملی

اینکه ما بگوییم این عناوین چون در السنه صادقین به ما رسیده است قابل قبول است و به غیر لسان انها نادر است که ما سند معتبری داشته باشیم درست است ولی اینکه ایشان فرموده است که الفاظ در زمان انها ظهور در معانی جدید است درست نیست مجرد اینکه عنوان در لسان ائمه آمده است پس معنا واضح است و جدید است درست نیست و ملازمه ی بین لسان صادقین بودن و وضوح در معانی جدید نیست.

۱.۱.۱.۱. بیان نقض بر کلام مرحوم خوبی

خود ایشان در روایت مسعده در باب برائت ذیل روایت «او تقوم به بینه» فرموده است که منظور از بینه چیست؟ ایشان فرموده است که بینه همان معنای قدیمی ان مراد است نه اینکه شهادت عدلین باشد که چنین ظهوری در زمان صادقین بوده است [۱]. پس ولو اینکه در زمان صادقین بوده است ولی در معنای جدید ظاهر نبوده است

۱.۱.۱.۱.۱. امکان استعمال در معنای قدیمی

چه بسا ائمه ما کلمات جدشان را بیان کرده اند ولی در صدد توضیح نبوده اند و فقط حکایت میکردند و ان را توضیح نمیدانند بله اگر خود امام صادق لفظ را استعمال میکند قبول داریم که معنای جدید دارد ولی اینکه کلام جدشان

را نقل کنند ممکن است معنای جدید را استعمال کرده باشند و ممکن است در معنای قدیمی استعمال کرده باشند. پس مجرد نقل لفظی از پیامبر ملازمه با ظهور در معنای جدید ندارد.

ما ادعای مرحوم نائینی را قبول داریم که این بحث ثمره ندارد چون خارجا ما شک نداریم اما ما ملازمه را قبول نداریم.

۱.۲ کیفیت بیان ثمره

در بحث کبروی بیان ثمره به چه کیفیتی است؟ مرحوم اخوند فرمود [۲] بنا بر انکار وضع جدید از جانب شارع و تابعین حمل بر معانی لغوی میشود این بیان ثمره ناتمام است چون کسانی که حقیقت شرعیه را قائل شدند بیانات مختلفی دارند و باید بیان آنها را دید بعضی وضع تعینی قائل هستند فلذا تقریب ثمره فرق میکند.

۱.۲.۱ قول به حقیقت شرعیه به نحو وضع به استعمال و بیان ثمره

اگر کسی گفت ما حقیقت شرعیه داریم به نحو استعمال به داعی وضع، در بیان ثمره گفته میشود که وقتی ما احراز کردیم این استعمال الان بعد از ان وضع بوده است حمل بر معنای شرعی میشود. ممکن است شما بگویید اولین استعمال شارع به داعی وضع بوده است در این صورت تمام استعمالات شارع حمل بر معنای شرعی میشود چون تا اختراع کرد ان معنا را نیز وضع کرده است.

۱.۲.۲ قول به حقیقت شرعیه به نحو وضع تعینی و بیان ثمره

اگر کسی بگوید که حقیقت شرعیه به وضع تعینی بوده است که ما این مبنا را اختیار کردیم در این صورت لفظی که در کلام شارع بدون قرینه باشد اگر احراز کردیم که این استعمال بعد از کثرت استعمال است که مرحوم اخوند این صورت را تایید کرد حمل بر معنای جدید میشود اما اگر احراز نشد که استعمال بعد از کثرت استعمال بوده است مرحوم اخوند فرمود حمل بر معنای لغوی میشود ولی درست نیست بلکه شاید این استعمال یک نحوه کثرتی داشته است و در این صورت به اجمال میانجامد شاید این استعمال در زمانی بوده است که کثرت به حد وضع جدید نرسیده است ولی موجب اجمال شده بود نظیر مجاز مشهور.

۱.۲.۳ قول به انکار حقیقت شرعیه و بیان ثمره

کسانی که منکر حقیقت شرعیه شدند دو گروه بودند

۱. شارع استعمال مجازی داشته است تمام استعمالات شارع در معنای جدید و شرعی مجازی بوده است.

۲. شارع الفاظ را در معنای لغوی استعمال کرده است و اضافات را با دوال دیگری فهمانده است که این مسلک را به باقلانی نسبت می‌دهند

۱.۲.۳.۱ قول به استعمالات مجازی معانی شرعیه و بیان ثمره

اگر کسی این قول را قبول کرد مرحوم اخوند میگوید اگر لفظی بدون قرینه امد حمل بر معنای حقیقی میشود در حالی که این مطلب درست نیست بلکه باید بگوید اگر این استعمال در ابتدای اسلام است حمل بر معنای حقیقی میشود اما اگر در اواخر بعثت است لفظ مجمل میشود و لفظ مجاز مشهور میشود. این گونه نیست که کسانی منکر حقیقت شرعیه باشند اگر قرینه نباشد حمل بر معنای لغوی بکنند.

۱.۲.۳.۲ مسلک باقلانی و بیان ثمره

اما کسانی که منکر حقیقت شرعیه هستند ولی با این بیان که استعمالات حقیقی است و اضافات را با دوال دیگر بیان میکنند در این صورت اگر یک لفظی داشتیم که دوال دیگری نداشت در این صورت حمل بر معنای لغوی میشود و حمل بر معنای جدید معنا ندارد چون معنای جدید را باید به دال دیگری بیان کند در حالی که ان دال نیامده است مگر اینکه ان قدر این لفظ با دوال دیگری استعمال شده باشد که دیگر بیان خصوصیات نیاز به دال دیگر نداشته باشند نه از این باب که وضع جدید باشد.

۱.۲.۳.۲.۱ خلاصه اشکال بر مرحوم اخوند

اینکه مرحوم اخوند فرموده است که اگر قائل به حقیقت شرعیه شدیم حمل بر معانی شرعیه میشود و اگر منکر شدیم حمل بر معانی قدیمی میشود درست نیست بلکه باید طبق هر بیان ثمره را بیان کرد.

مگر کسی بگوید که ایشان بر مبنای خودش بیان کرده است و مختار ایشان کثرت استعمال است و بر مبنای خودش این مقدار از بیان ثمره درست است که اگر احراز شود بعد از کثرت استعمال است حمل بر معنای شرعی میشود ولی اینکه فرمود اگر احراز نشد حمل بر معنای لغوی میشود درست نیست زیرا چه بسا لفظ مجمل باشد.

۲. امر دهم از مقدمات بحث صحیح و اعم

ایا اسامی عبادات و معاملات برای مطلق ماهیت وضع شده است یا برای ماهیت تامه وضع شده است؟

مرحوم اخوند فرموده است [۳] که باید در دو مقام بحث شود چون هم اسامی عبادات داریم و هم اسامی معاملات را داریم. و هر کدام را در یک مقام مجزا بحث میکنیم.

۲.۱ مقام اول: عبادات

باید چند مقدمه را قبل از ورود به بحث ذکر شود:

۲.۱.۱ مقدمه اول: تصویر نزاع بنا بر انکار حقیقت شرعیه

بعضی گفته اند که بحث صحیح و اعم متوقف بر قبول حقیقت شرعیه است اگر اصل وضع را قبول نداشته باشیم دیگر این بحث پیش نیاید که برای صحیح وضع شده است یا برای اعم وضع شده است. مرحوم اخوند فرموده است [۴] که نزاع بنا بر حقیقت شرعیه که پر واضح است اما بنا بر انکار حقیقت شرعیه شرکت در عموم این بحث، ابتدا میفرماید مشکل است چون اصلا وضعی صورت نگرفته است. بعد با «یمکن ان یقال» میفرماید اگر استعمال شارع مجازی باشد ما این گونه تصویر نزاع میکنیم که استعمال مجازی شارع در خصوص صحیح بود یا اعم بود؟ یعنی اصل اولی این بود که صحیح را ملاحظه کرد و مناسبت سنجی بین معنای لغوی و صحیح مثلا کرد به گونه ای که استعمال ان مثلا در صحیح قرینه ی دیگری نیاز نداشته باشد یا اصل اولی مثلا مناسبت سنجی بین معنای لغوی و اعم بوده است که ادامه بحث در جلسه آینده خواهد آمد.

[۱] مصباح الاصول، السید أبوالقاسم الخوئی، ج ۱، ص ۲۷۲.

[۲] کفایه الاصول، آخوند خراسانی، ج ۰، ص ۲۲.

[۳] کفایه الاصول، آخوند خراسانی، ج ۰، ص ۲۳.

[۴] همانو فی جریانہ علی القول بالعدم إشکال. و غاية ما یمکن أن یقال فی تصویرہ أن النزاع وقع علی هذا فی أن الأصل فی هذه الألفاظ المستعملة مجازا فی کلام الشارع هو استعمالها فی خصوص الصحیحة أو الأعم بمعنی أن أیهما قد اعتبرت العلاقة بینه و بین المعانی اللغویة ابتداء و قد استعمل فی الآخر بتبعه

و مناسبته كي ينزل كلامه عليه مع القرينة الصارفة عن المعاني اللغوية و عدم
قرينة أخرى معينة للآخر.

www.baharsound.ir, www.wikifeqh.ir, lib.eshia.ir